

Citation:

Jovanović-Mihaylov, V. (2020). Analiza kognitywno-semantyczna polskich oraz serbskich związków frazeologicznych z komponentem somatycznym określających stany emocjonalno-uczuciowe. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 55, Article 2036. <https://doi.org/10.11649/sfps.2036>

Vesna Jovanović-Mihaylov
(Uniwersytet Śląski w Katowicach)

Analiza kognitywno-semantyczna polskich oraz serbskich związków frazeologicznych z komponentem somatycznym określających stany emocjonalno-uczuciowe

Wstęp

Pomimo wzrastającej liczby publikacji naukowych w zakresie frazeologii kontrastywnej nadal brak jest opracowań w dziedzinie somatycznej frazeologii porównawczej pomiędzy językiem polskim a serbskim (zob. m.in. Gojković, 2013; Mušović, 2002). Z tej przyczyny przedmiot niniejszego artykułu stanowi analiza związków frazeologicznych wyrażających stany emocjonalno-uczuciowe uformowane wokół polskich oraz serbskich somatyzmów. Analizę przeprowadzono w ujęciu kognitywno-semantycznym. Podstawowy problem badawczy sprowadza się do następującego pytania: czy i jakie podobieństwa oraz różnice w zakresie badanego tematu występują między dwoma językami słowiańskimi wywodzącymi się z różnych podgrup językowych – polskim (podgrupa zachodniosłowiańska) oraz serbskim (południowosłowiańska)?

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2020.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk]

W psychologii oraz naukach społecznych nie istnieje jasna definicja określająca zakres pojęcia „stany emocjonalno-uczuciowe”. Mówiąc o ludzkich stanach emocjonalnych, często używa się zamiennie terminów *emocja* i *uczucie*¹. Znana jest powszechnie postawa rosyjskiego filozofa Iwana Pawłowa. Uczony ten uczucia powiązał z funkcją kory mózgowej, natomiast emocje – z pracą ośrodków podkorowych. Natomiast większość badaczy definiuje *uczucie* jako rodzaj *emocji*, który ma bardziej trwały charakter i nie ulega częstym zmianom. Przykładowo, Gerald C. Clore, Keith Oatley i Jennifer M. Jenkins oraz Joseph E. LeDoux posługują się zarówno terminem *emocje*, jak i *uczucia* (za: Łosiak, 2007). Z kolei Richard S. Lazarus i Klaus R. Scherer traktują uczucia jako składniki procesu emocjonalnego, uważając, że emocje występują nadrzędnie w stosunku do innych stanów człowieka, np. uczuć, nastrojów czy afektów (Łosiak, 2007). W niniejszym badaniu uczucia są uważane za jeden z rodzajów emocji, tym samym zostały potraktowane jako stany emocjonalno-uczuciowe.

W ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci w przypadku badań frazeologicznych mamy do czynienia z wyraźnym powiązaniem zjawisk nie tylko językowych, lecz także kulturowych i kognitywnych. W centrum zainteresowania kognitywnej lingwistyki znajduje się język ściśle powiązany z umysłowymi procesami dotyczącymi postrzegania świata, a jednym z jego głównych pojęć jest *językowy obraz świata*². Kognitywiści, w przeciwieństwie do strukturalistów, są przedstawicielami językoznawstwa antropologicznego oraz kulturowego. Tego typu stwierdzenia są widoczne także w pracach polskich badaczy: Edwarda Łuczyńskiego i Jolanty Maćkiewicz. Oznacza to, że przedmiotem ich zainteresowania jest człowiek mówiący (*homo loquens*) i tym samym badają oni powiązania językowych zachowań z myśleniem użytkowników języka, ich naturą oraz kulturą (Łuczyński & Maćkiewicz, 2009, s. 29).

Powstawaniu nowych związków frazeologicznych na gruncie polskim i serbskim często sprzyjały dwa procesy. Pierwszy z nich to proces metaforyzacji, czyli rozumienie i doświadczanie pewnego rodzaju rzeczy w kategoriach innej rzeczy. Drugi to proces metonimiczny, w którym liczne związki frazeologiczne powstały na drodze procesu prowadzącego do powstania metonimii. Warto przypomnieć, że według Georga Lakoffa i Marka Johnsona metafora oraz pojęcia metonimiczne są obecne w naszym życiu codziennym zarówno w języku, jak i w myślach, działaniu i mówieniu (Lakoff & Johnson, 1988, s. 26). Za pomocą

¹ Zob. więcej na ten temat: Spagińska-Pruszk, 2005b, ss. 36–38.

² Zob. więcej na ten temat: Pajdzińska, 1990.

tw. metafor ontologicznych, których podstawą jest m.in. doświadczenie ciała ludzkiego, pojmujemy wydarzenia, działania, czynności, uczucia i stany. Wydarzenia i czynności traktujemy jako przedmioty; działania – jako substancje; uczucia i stany – jako pojemniki (Lakoff & Johnson, 1988, s. 54).

Stany emocjonalno-uczuciowe można zinterpretować metaforycznie za pomocą opisanie ich objawów, w sposób metaforyczny czy też metonimiczny. Zrozumienie związków frazeologicznych wyrażających stany emocjonalno-uczuciowe wymaga wnikliwej analizy. Podejmując się tego zadania, należy sięgnąć do ich motywacji leksykalnej, jak i motywacji związków frazeologicznych, która jest uwarunkowana czynnikami pozajęzykowymi, czyli do motywacji – jak określił ją Andrzej Maria Lewicki – globalnej (Lewicki, 2003), a także do wspomnianych powyżej uwarunkowań kulturowych i antropologicznych.

Analiza kognitywno-semantyczna

W literaturze psychologicznej wielu badaczy proponuje rozmaite, różniące się między sobą schematy emocji podstawowych. W niniejszym badaniu posłużono się klasyfikacją podstawowych emocji W. Gerroda Parrotta, który podzielił je na 6 typów – *miłość*, *radość*, *zaskoczenie*, *złość*, *smutek* oraz *strach* (Gerrod Parrott, 2001). Do analizy wybrano po jednym typie emocji z klasyfikacji Gerroda Parrotta, które mają różne konotacje: od pozytywnych (*miłość*), poprzez neutralne (*zaskoczenie*), do negatywnych (*złość*). Tę klasyfikację dla potrzeb niniejszego artykułu zmodyfikowano, przydzielając do każdego z wydzielonych typów określone podtypy. W ten sposób powstały trzy grupy, których analiza pozwala dostrzec, czy pomiędzy realizacjami danej grupy emocji w obu językach słowiańskich występuje więcej podobieństw czy też różnic.

Poszczególne typy emocji wraz z podtypami przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Podział emocji analizowanych w pracy

Emocje pozytywne	Emocje neutralne	Emocje negatywne
◆ Miłość – przyjaźń – przywiązanie	◆ Zaskoczenie – zdziwienie – zdumienie	◆ Złość – gniew – oburzenie – rozdrażnienie

Analizę przeprowadzono na podstawie korpusu wyekscerpowanego ze słowników frazeologicznych: Skorupki (Skorupka, 1987), Dobrowolskiej

i Kawy (Dobrowolska & Kawa, 2007), Matešicia (Matešić, 1982), Vujanicia (Vujanić, 2007), Otaševicia (Otašević, 2012) i Živanovicia (Živanović, 1999).

Do korpusu frazeologicznego włączono te frazeologizmy, które zawierają w swoim członie przynajmniej jeden somatyzm.

W korpusie uwzględniono te nazwy części ciała i ich synonimiczne odpowiedniki, które pozwalają wyodrębnić frazeologizmy określające stany emocjonalno-uczuciowe. Ponadto zamieszczono przede wszystkim te związki frazeologiczne, które mają wyższą frekwencję w środkach masowego przekazu. Do korpusu nie włączono przysłów, porzekadeł oraz takich związków frazeologicznych, które wyszły bądź pochodzą z użycia, czyli archaizmów, np. pol. *wyżej nosa głębę nosić*. Do korpusu zostały włączone frazeologizmy z języka literackiego, jak również te, które występują w odmianie mówionej miejskiej (potocznej).

Niniejsza analiza koncentruje się na znaczeniu poszczególnych frazeologizmów, a także informuje, w jakim stopniu symbolika danych części ciała wpłynęła na kształtowanie znaczenia frazeologicznego. Zwrócono także uwagę na wspomnianą wyżej motywację globalną. Przystępując do tego typu badania należy jednak pamiętać, że nie da się odczytać pełnej motywacji leżącej u podstaw wszystkich związków frazeologicznych, ponieważ po upływie długiego czasu, który minął od ich powstania, nie zawsze wiadomo, jakie sytuacje pozajęzykowe oraz wiedza o świecie legły u jej podstaw. Należy jednak spróbować odpowiedzieć na pytanie, za pomocą jakich ludzkich doświadczeń kształtował się obraz świata i tym samym tworzyło się dane znaczenie frazeologiczne w analizowanych językach słowiańskich. W tym celu pomocne okazały się obok ogólnych słowników współczesnych także *Słownik symboli* (Kopaliński, 1991), *Słownik obrazów i symboli biblijnych* (Lurker, 1989) oraz *Encyklopedia popularna PWN* (*Encyklopedia popularna PWN*, 1985).

Emocje pozytywne

Tabela 2. Miłość – przyjaźń – przywiązanie (język polski)

GŁOWA	<ul style="list-style-type: none"> ◆ stracić / tracić głowę dla kogoś ◆ zawrócić / zawracać komuś w głowie ◆ stanąć / stawać dla kogoś na głowie 	3
JĘZYK	◆ mieć (znajdować) z kimś wspólny język	1
RAMIĘ	◆ ramię w ramię	1
RĘKA	◆ nosić kogoś na rękach	1

SERCE	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ofiarować (dać, oddać, poświęcić) komuś serce ◆ odkryć (otworzyć) komuś (przed kimś) swoje serce ◆ serce czyjeś bije dla kogoś ◆ nosić (mieć) kogoś w sercu ◆ z głębi serca ◆ podbić / podbijać czyjeś serce ◆ iść za głosem serca 	7
STOPA	<ul style="list-style-type: none"> ◆ żyć (być) z kimś na jakiejś (dobrej, poufalej, równej itp.) stopie ◆ traktować kogoś na jakiejś (dobrej, poufalej, równej itp.) stopie 	2
SZYJA	◆ rzucać się komuś na szyję	1
UCHO	◆ zakochać (zabijać) się w kimś po uszy	1
Razem		17

Tabela 3. Miłość – przyjaźń – przywiązanie (język serbski)

ВРАТ	◆ бацити се (пасти, обесити се) око врата некоме	1
ГЛАВА	<ul style="list-style-type: none"> ◆ изгубити / губити главу за ким ◆ завртети главу (главом) некоме ◆ живети (бити) као глава и узглавље 	3
ДЛАН	◆ носити на длану некога, нешто	1
ЈЕЗИК	◆ имати (наћи) с ким заједнички језик	1
НОГА	◆ живети с ким на доброј (пријатељској) нози	1
НОКАТ	◆ бити (живети, пазити се) с ким као нокат и месо	1
ПРСТ	◆ бити с ким као прст и нокат	1
РАМЕ	◆ раме уз раме	1
СРЦЕ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ поклонити (предати / предавати) (своје) срце некоме ◆ открити (отворити / отварати) (своје) срце некоме ◆ срце куца некоме за ким, за чим ◆ носити (имати) у срцу некога, нешто ◆ из (до) дубине срца (из дна срца) ◆ освојити / освајати чије срце 	6
УВО	◆ заљубити се до (преко) ушију	1
Razem		17

Grupa *miłość – przyjaźń – przywiązanie* zawiera 17 związków frazeologicznych w języku polskim oraz 17 w języku serbskim.

W badanym korpusie obu języków przeważają związki frazeologiczne z komponentem *serce / srce*. Oznacza to, że zarówno w kulturze polskiej, jak i serbskiej uczucia wiążą się przede wszystkim z sercem, które ma związek z życiem emocjonalnym człowieka i jest pojemnikiem, w którym mieszczą się uczucia. Można rozważyć na przykład zwroty:

*ofiarować komuś serce,
odkryć komuś swoje serce,
serce czyjeś bije dla kogoś,
nosić kogoś w sercu.*

W języku polskim tego typu zwroty przedstawiają serce jako symbol miłości czy też kierowania się w życiu miłością. Podobna sytuacja występuje we frazeologizmach w języku serbskim:

*предати срце некоме,
открити срце некоме,
носити у срцу некога.*

Frazeologizmy wyrażają pozytywne uczucia i są motywowane metaforycznie. Jak stwierdził Manfred Lurker (Lurker, 1989, s. 209), istota człowieka wyraża się nie w tym, co jest widoczne na zewnątrz, lecz w tym, co stanowi jego wnętrze. Tym samym serce stanowi centrum ludzkich emocji (Kopaliński, 1991, s. 371) i zajmuje centralne miejsce w wierzeniach wszystkich ludów (Lurker, 1989, s. 209). Przykładowo u starożytnych Egipcjan serce było ośrodkiem inteligencji, w tradycji muzułmańskiej jest ono z kolei postrzegane jako organ służący do kontemplacji i życia duchowego (Kopaliński, 1991, s. 371).

Głowa z kolei uważana jest za najważniejszy organ w ludzkim ciele. To siedlisko naszego intelektu, siły, odwagi, a także emocji. Stanowi swoisty pojemnik na myśli. Komponent *głowa* pojawia się w języku polskim i serbskim w następujących frazeologizmach:

pol. *stracić głowę dla kogoś*
serb. *узгубити / губити главу за ким*

ze znaczeniem ‘zakochać się w kimś, nie widzieć świata poza kimś’,

pol. *zawrócić komuś w głowie*
serb. *завртели главу (главом) некоме*

ze znaczeniem ‘rozkochać / rozkochiwać kogoś w sobie, oczarować kogoś’. Zarówno w języku polskim, jak i serbskim zwroty z leksemem *głowa* odnoszą się do człowieka, który jest zdolny wiele zrobić i poświęcić dla miłości.

W badanych jednostkach istnieją również nieprzekładalne na drugi język tzw. związki stałe – związki idiomatyczne / idiomy. Jeden ze zwrotów jest idiomatyczny dla języka polskiego: *stanąć / stawać dla kogoś na głowie* ze znaczeniem ‘zrobić dla kogoś wszystko’. W omawianej grupie występuje także

jeden frazeologizm idiomatyczny dla języka serbskiego i jest on motywowany metaforycznie: *живети (бити) као глава и узглавље*. Pokazuje obraz człowieka, który jest oddany drugiej osobie, okazując jej pozytywne, ciepłe uczucia.

W każdym z języków występuje jeden frazeologizm z komponentem *język / jezik*. W języku polskim: *mieć z kimś wspólny język*, natomiast w serbskim: *имати с ким заједнички језик*. Język symbolizuje siłę przekonywania w miłości, przyjaźni, zbiór środków służących do wyrażania myśli i porozumiewania się między ludźmi (Kopaliński, 1991, s. 126).

Z komponentem *ramię / rame* występuje w obu językach wyrażenie:

pol. *ramię w ramię*

serb. *раме уз раме*

ze znaczeniem ‘razem, solidarnie’. Wyrażenie to odnosi się do człowieka, który jest oddany drugiemu człowiekowi. *Ramię* w wymienionych frazeologizmach symbolizuje siłę, przywiązanie, oparcie w kimś.

Z komponentem *szyja / врат* wyróżniamy po jednym zwrocie w obu językach. W języku polskim: zwrot *rzucić się komuś na szyję* może oznaczać dosłowne działanie, a frazeologizm jest wówczas motywowany ludzkim gestem, który polega na wykonywaniu gwałtownych ruchów w celu objęcia, przytulenia kogoś. Z kolei w znaczeniu metaforycznym przedstawia ofiarowanie miłości drugiemu człowiekowi, co wiąże się z pozytywnymi stanami emocjonalno-uczuciowymi. Takie samo znaczenie przypisane jest serbskiemu zwrotowi *бацити се око врата некоме*. Znaczenie jest także uwarunkowane socjalnie i ma motywację symboliczną. Tego typu frazeologizmy to przede wszystkim zwroty (tzw. predykaty frazeologiczne) uformowane na podstawie ludzkich zachowań i obserwacji (Lewicki, 2003, s. 285).

Komponent *ucho / уво* występuje w zwrotach, które wyrażają głębokie uczucia w kierunku drugiego człowieka. W polskim *zakochać się w kimś po uszy*, w serbskim *заљубити се до (преко) ушију*.

Należy wziąć pod uwagę, że przedstawiciele różnych kultur doświadczają podobnych emocji i uczuć, lecz nierzadko inaczej je kategoryzują. Zasób frazeologiczny języka polskiego posiada zwrot z komponentem *ręka: nosić kogoś na rękach* ze znaczeniem ‘bardzo o kogoś dbać, troszczyć się; być dla kogoś bardzo dobrym’, z kolei w języku serbskim występuje frazeologizm o tym samym znaczeniu, ale z komponentem *dłoń: носити на длану некога, нешто*. Dłoń definiuje się jako część ręki od nadgarstka po końce palców i często nazywa, rozszerzając potocznie jej znaczenie, ręką. Z kolei w *Encyklopedii popularnej PWN* możemy spotkać odmienną definicję – dłoń jest definiowana jako

wewnętrzna powierzchnia ręki człowieka i małą, pokryta liniami papilarnymi i nie jest ona uważana za część ciała (*Encyklopedia popularna PWN*, 1985, s. 165).

Za pomocą komponentów *прст* (pol. *palec*) i *нокат* (pol. *paznokieć*) w języku serbskim pokazany jest obraz człowieka oddanego drugiemu człowiekowi:

бити с ким као прст и нокат

бити (живети, пазити се) с ким као нокат и месо.

Jak wiadomo, ruchy palców (i rąk) były i są u wszystkich ludzi pomocne w wyrażaniu myśli i uczuć. Powyższe zwroty powstały na drodze metonimii. Palec i paznokieć są częścią ręki. Ręka z kolei symbolizuje przyjaźń, czyli człowieka, który jest (żyje) w dobrych stosunkach / w przyjaźni z drugim człowiekiem.

Komponent *stopa* użyty w zwrotach: *żyć (być) z kimś / traktować kogoś na jakiejś (dobrej, poufalej, równej itp.) stopie* ze znaczeniem ‘być z kimś w jakichś (dobrych itp.) stosunkach; traktować kogoś dobrze itp.’. Z kolei w języku serbskim istnieje zwrot o tym samym znaczeniu, ale z komponentem *нога: живети (бити) с ким на доброј (пријатељској) нози*. Pokazuje to drogę motywacji wymienionych frazeologizmów. Stopa jest częścią nogi, co oznacza, że mamy do czynienia z odmianą metonimii – synekdochą.

Emocje neutralne

Tabela 4. Zaskoczenie – zdziwienie – zdumienie (język polski)

CZOŁO	◆ puknąć się (stuknąć się, uderzyć się) w czoło	1
GŁOWA	◆ złapać się / łapać się (brać się, chwycić się, wziąć się) za głowę ◆ kręcić głowę ◆ kręci się komuś w głowie ◆ jak bez głowy (chodzić bez głowy) ◆ podrapać się / drapać się po głowie ◆ zachodzić w głowę	6
OKO	◆ wybałuszyć (wytrzeszczyć) oczy ◆ zrobić / robić wielkie (duże) oczy ◆ oko zbieleje (zbieleło) komuś ◆ nie wierzyć (nie dowierzać) własnym (swoim) oczom ◆ patrzeć na kogoś, na coś osłupiałymi oczyma ◆ postawić / stawiać oczy w ślup	6
RAMIĘ	◆ wzruszyć / wzruszać ramionami	1
UCHO	◆ nie wierzyć własnym uszom (uszom nie wierzyć)	1
Razem		15

Tabela 5. Zaskoczenie – zdziwienie – zdumienie (język serbski)

ГЛАВА	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ухватити се / хватати се за главу ◆ вртети (одмахивати) главом ◆ врти се (завртело се) у глави некоме ◆ као без главе (бити) ◆ почешати се / чешати се по глави ◆ не иде у главу некоме ◆ не моћи ухватити чему ни репа ни главе 	7
ОКО	<ul style="list-style-type: none"> ◆ избечити / бечити (рогачити, расрогачити) очи ◆ избељити / бељити очи ◆ не веровати својим очима 	3
РАМЕ	◆ слегнути / слегати (слећи) раменима	1
УВО	◆ не поверовати / не веровати својим ушима	1
ЧЕЛЮ	◆ лупити се / лупати се (ударити се / ударати се) по челу	1
Razem		13

W grupie *zaskoczenie – zdziwienie – zdumienie* odnotowano 15 polskich oraz 13 serbskich związków frazeologicznych. Najwięcej frazeologizmów zawiera komponenty *głowa* i *oko*.

Zwroty typu:

pol. *złapać się / łapać się (brać się, chwycić się, wziąć się) za głowę*

serb. *ухватити се / хватати се за главу,*

pol. *podrapać się / drapać się po głowie*

serb. *почешати се / чешати се по глави*

pochodzą z obserwacji ludzkich zachowań oraz gestów i odnoszą się do kogoś, kto jest czymś (daną sytuacją) zdziwiony, oszołomiony. Takie jednostki frazeologiczne odznaczają się znaczeniem symbolicznym. Podobnie frazeologizm:

pol. *kręcić głową*

serb. *вртети (одмахивати) главом*

jest motywowany symbolicznie, co oznacza, że ktoś z powodu zaskoczenia rusza naprzemiennie głową raz w lewo, raz w prawo. Z kolei zwroty:

pol. *kręci się komuś w głowie*

serb. *врти се (завртело се) у глави некоме*

określają człowieka, który jest zaskoczony w wyniku silnie przeżytych emocji.

Jeden z frazeologizmów jest idiomatyczny dla języka serbskiego: *не моћи ухватити чему ни репа ни главе* i oznacza zdziwienie w sytuacji,

kiedy ktoś nie może zauważyć, w czym tkwi problem. Jest on motywowany metaforycznie.

W badaniu poświęconym analizie porównaczej trzech języków słowiańskich (polskiego, chorwackiego i rosyjskiego) Agnieszka Spagińska-Pruszk zaznacza, że w każdym z tych języków *głowa* zajmuje szczególne miejsce z powodu pełnionych funkcji, uniwersalności i wielkiego potencjału semantycznego. Głowa stanowi centrum pola semantycznego cech jakościowych intelektu wyrażonych za pośrednictwem somatyzmów. Frazeologizmy z tym komponentem wywodzą się z szerokiego semantycznego zakresu leksemu *głowa* oraz związanej z tym wyrazem głębokiej symboliki (Spagińska-Pruszk, 2005a, s. 85).

Kolejna grupa frazeologizmów to zwroty z komponentem *oko*:

pol. *wybałuszyć (wytrzeszczyć) oczy*

serb. *избечуми / бечуми очи*

ze znaczeniem 'otwierać oczy szeroko z wyrazem zdziwienia'. Obraz kogoś, kto jest zdumiony jakimś faktem, nie może uwierzyć w coś, co widzi czy też słyszy, przedstawiają wariantywne frazeologizmy, w których leksem *oczy* możemy zastąpić leksemem *uszy*:

pol. *nie wierzyć własnym oczom*

serb. *не веровати својим очима*

bądź

pol. *nie wierzyć własnym uszom*

serb. *не веровати својим ушима.*

Kolejne zwroty: *zrobić / robić wielkie (duże) oczy // patrzeć na kogoś, na coś osłupiałymi oczyma // postawić / stawiać oczy w słup* pokazują obraz człowieka, który jest czymś zdziwiony. Oczy są traktowane jako pojemnik na uczucia.

Zarówno zwroty polskie, jak i serbskie (pierwszy z członem nominalnym *czoło*, drugi z leksemem *ramię*: pol. *puknąć się w czoło // serb. лупнѹти се по челу* czy też pol. *wzruszyć ramionami // serb. слегнутѹти раменима*) mają znaczenie dosłowne. W sensie literalnym są one motywowane ludzkim gestem. Pierwszy z nich oznacza podniesienie ręki w kierunku czoła i uderzenie się w nie, co oznacza zastanowienie się nad czymś, natomiast drugi – podniesienie i opuszczenie ramion, co jest oznaką zdziwienia. W przypadkach obu gestów mamy do czynienia z motywacją symboliczną.

Emocje negatywne

Tabela 6. Złość – gniew – oburzenie – rozdrażnienie (język polski)

GŁOWA	◆ wylać / wylewać całą swą zólc na czyjąś głowę	1
KREW	◆ krew się w kimś burzy ◆ kipi (gotuje się, wre) krew w kimś ◆ krew uderza (uderzyła) komuś do głowy ◆ krew kogoś zalewa ◆ psuć komuś krew (napsuć komuś krwi) ◆ psuć sobie krew	6
NERW	◆ stracić / tracić nerwy ◆ iść (działać) komuś na nerwy ◆ grać komuś na nerwach ◆ popsuć / psuć (targać, rozstrajać) komuś (sobie) nerwy ◆ puszczają (puściły) komuś nerwy	5
NOGA	◆ wstać lewą nogą	1
OKO	◆ błyskawice strzelają komuś z oczu ◆ skoczyć / skakać komuś do oczu ◆ być komuś cierniem (solą) w oku ◆ rzucić się / rzucać się komuś do oczu	4
PIERŚ	◆ coś wzbiera (kipi) komuś w piersiach	1
SERCE	◆ przepelnić zólcia serce ◆ mieć złe serce dla kogoś	2
SKÓRA	◆ wyskoczyć / wyskakiwać ze skóry	1
UCHO	◆ poczerwienić / czerwienić się (zaczerwienić się, (za)rumienić się) po (same) uszy (powyżej uszu)	1
USTA	◆ z pianą na ustach	1
WARGI	◆ zaciskać / zacisnąć wargi	1
WĄTROBA	◆ coś komuś pada (padło) na wątrobę ◆ przewraca się (burzy się, rośnie) komuś (w kimś) wątroba ◆ mieć coś na wątrobie ◆ leży (zebrało się) coś komuś na wątrobie ◆ popsuć / psuć komuś (sobie) wątrobę	5
ZĄB	◆ zgrzytać zębami ◆ wyszczerzyć / szczerzyć zęby ◆ ostrzyć zęby na kogoś ◆ mieć na kogoś ząb	4
ŻÓŁĆ	◆ poruszyć komuś / w kimś zólc ◆ wylać / wylewać całą swą zólc na kogoś ◆ przepelnić zólcia serce ◆ zólc kogoś zalewa ◆ zionąć zólcia	5
Razem		38

Tabela 7. Złość – gniew – oburzenie – rozdrażnienie (język serbski)

БРАДА	◆ угристи се за браду	1
ВИЛИЦА	◆ стиснутих вилица	1
ГЛАВА	◆ нагнати (натерати) крв у главу некое	1
ЖИВАЦ / НЕРВ	◆ изгубити / губити живце (нерве) ◆ ићи (ударити) на живце (нерве) некое ◆ искидати / кидати (трошити) некое (себи) живце (нерве) ◆ живци (нерви) су некое попустили	4
ЖУЧ	◆ излити /изливати (просути / просипати) жуч на некога ◆ искалити / искаљивати жуч на некога ◆ покрене се жуч некое	3
ЗУБ	◆ шкргутнути / шкргутати (шкрипати, шкрипнути) зубима ◆ искезити / кезити зубе ◆ оштриги (брусити) зубе на некога ◆ имати зуб на некога	4
ЈЕТРА	◆ ићи на јетру некое	1
КОЖА	◆ искочити / искакати (изаћи, излетети) из коже ◆ истерати из коже некога	2
КРВ	◆ крв се узбунила (узбуркала) (у) некое ◆ кипи (кључа, ври) крв (у) некое ◆ удара (ударила је, навире, наврла је, појурила је, јурнула је) крв у главу некое ◆ удара (ударила је, навире, наврла је, појурила је, јурнула је) крв у лице некое ◆ удара (ударила је, навире, наврла је, појурила је, јурнула је) крв у образе некое ◆ пада (пала је) крв на очи некое	6
ЛИЦЕ	◆ удара (ударила је, навире, наврла је, појурила је, јурнула је) крв у лице некое	1
НОГА	◆ устати (дићи се) на леву ногу	1
НОС	◆ дочекати с великим носом некога ◆ радити (ићи, чинити) уз нос (под носом, пред носом) некое ◆ напети / напињати нос	3
ОБРАЗ	◆ ударила (пошла) је ватра у образ некое ◆ удара (бије) црвенило у образе некое	2
ОКО	◆ севнути / севати очима на некога, на нешто ◆ бацити се / бацати се у очи некое ◆ гурнути / гурати прст у око некое ◆ скочити / скакати у очи некое ◆ трн у оку бити некое	5
ПРСТ	◆ гурнути / гурати прст у око некое	1
СРЦЕ	◆ искалити / искаљивати срце на некога ◆ бити крај срца ◆ имати зло срце на некога	3

СТОМАК	◆ стеже се у стомаку некоме	1
УВО	◆ поцрвенети до ушију	1
УСТА	◆ са пеном на устима	1
УТРОБА	◆ преврће се некоме утроба	1
ЦРЕВО	◆ искидати / кидати црева некоме	1
ЧЕЛО	◆ киша бије (удара, избија) из чела некоме	1
Razem		45

W wyekscerpowanym korpusie grupa *złość – gniew – oburzenie – rozdrażnienie* zawiera 38 polskich oraz 45 serbskich związków frazeologicznych.

Leksem *krew* najczęściej spośród nazw części ciała pojawia się we frazeologizmach. Krew jest siedliskiem życia i duszy. Krew i ciało w Nowym Testamencie (Mt 16,17; 1 Kor. 15,50) oznaczają kreaturalną naturę człowieka, w przeciwieństwie do boskiego życia duszy, do Duchów Bożych i samego Boga (Kopaliński, 1991, s. 169).

Za pomocą komponentu *krew/крв*:

pol. *krew się w kimś burzy*

serb. *крв се узбунила (у) некоме*,

pol. *kipi krew w kimś*

serb. *кипи крв (у) некоме*

przedstawiony jest obraz negatywnych emocji. Negatywny obraz emocji przedstawiony jest także we frazeologizmach

pol. *krew kogoś zalewa, psuć sobie krew*

ze znaczeniem 'irytować się czymś' oraz w polskim zwrocie *psuć komuś krew*, który oznacza irytowanie drugiej osoby.

W języku polskim zwrot z dwoma komponentami *krew* i *głowa*: *krew uderza (uderzyła) komuś do głowy* ukazuje obraz człowieka, który się nagle zdenerwował. W języku serbskim mamy do czynienia z trzema wariantywnymi frazeologizmami (tab. 7), w których zamiast komponentu *głowa* używa się zamiennie komponentu *лице* (pol. *twarz*) oraz *образ* (pol. *policzek*) bez zmiany znaczenia frazeologicznego. Wszystkie zwroty są motywowane metaforycznie.

W języku serbskim z komponentami *крв* (pol. *krew*) i *глава* (pol. *głowa*) istnieje zwrot *нагнати крв у главу некоме* ze znaczeniem 'zezłościć kogoś', z kolei z komponentami *крв* (pol. *krew*) i *око* (pol. *oko*): *пада (папа је) крв на*

очи некое ze znaczeniem 'ktoś stracił nad sobą kontrolę ze złości'. Frazeologizmy te są uwarunkowane metaforycznie.

Człon nominalny *nerw* także jest produktywny w omawianej grupie. Nazwa części ciała w języku polskim – *nerw* zawiera w języku serbskim dwa odpowiedniki: *живац* i *нерв*, przy czym znaczenie frazeologizmu jest takie same. Sam komponent *nerw* symbolizuje negatywne emocje, określa stany gniewu, irytacji, napięcia, wzburzenia, rozdrażnienia (zob. Tyrpa, 2005). Związki frazeologiczne typu:

pol. *stracić / tracić nerwy*
 serb. *узгубити / губити живце (нерве)*

czy też

pol. *puszczają (puściły) komuś nerwy*
 serb. *живци (нерви) су некое попустили*

przedstawiają obraz człowieka, który traci nad sobą panowanie, staje się nerwowo i wybuch gniewem. Kolejne dwa zwroty z tym samym komponentem:

pol. *iść (działać) komuś na nerwy (grać komuś na nerwach)*
 serb. *ући (ударити) на живце (нерве) некое;*

pol. *popsuć / psuć (targać, rozstrajać) komuś (sobie) nerwy*
 serb. *искидати / кидати (трошити) некое (себи) живце (нерве)*

określają kogoś, kto się złości, denerwuje w wyniku negatywnego ludzkiego działania. Ten ostatni ma w języku serbskim wariantywny frazeologizm z komponentem *црево* (pol. *jelito*): *искидати / кидати црева некое*. Wszystkie wymienione powyżej związki frazeologiczne z komponentem *nerw* są motywowane metaforycznie.

Duża liczba związków frazeologicznych występuje z komponentem *żółć / жуч*. *Żółć* – gorzki płyn magazynowany i wytwarzany w wątrobie – symbolizuje gorzycz, zgorzknienie. Dlatego frazeologizmy z tym komponentem przywołują negatywne konotacje. W języku polskim zwroty typu:

poruszyć komuś / w kimś żółć,
wylać / wylewać całą swą żółć na kogoś (na czyjąś głowę),
żółć kogoś zalewa,
zionać żółcią

odnoszą się do kogoś mocno zdenerwowanego, oburzonego, kogoś, kto wybuch gniewem w wyniku złośliwości innych osób. Podobnie przedstawia się obraz człowieka w języku serbskim:

*покрене се жуч некоме,
излити / изливати (просути / просипати) (сву своју) жуч на некога.*

Negatywne emocje w człowieku ukazane są za pomocą frazeologizmu z komponentami *żółć* i *serce*, tj. *przepęłnić żółcią serce* ze znaczeniem 'być złym, wściekłym'. W języku serbskim występują dwa wariantywne frazeologizmy. Uzewnętrzniają one uczucie gniewu, złości w stosunku do drugiego człowieka. Pierwszy z nich z komponentem *жуч* (pol. *żółć*): *искалити / искаљивати жуч на некога*. Drugi występuje z komponentem *срце* (pol. *serce*): *искалити/искаљивати срце на некога*.

Serce jest siedliskiem nie tylko pozytywnych, lecz także negatywnych emocji. Jest ono symbolem m.in. oburzenia, rozdrażnienia, złości. Z komponentem *serce / срце* występuje w języku polskim oraz serbskim frazeologizm:

pol. *mieć złe serce dla kogoś*
serb. *имати зло срце на некога,*

który w opozycji do zwrotu *mieć złote serce* odnosi się do kogoś, kto jest w stosunku do drugiej osoby nastawiony negatywnie.

Kolejne związki frazeologiczne mają w języku polskim jako człon nominalny rzeczownik *wątroba* i dwa leksemy o tym samym znaczeniu w języku serbskim: *јетра* i *утроба*. W polskim takimi zwrotami są m.in.

*coś komuś pada na wątrobę,
przewraca się komuś (w kimś) wątroba, mieć coś na wątrobie,
psuć komuś (sobie) wątrobę.*

Pokazują one obraz człowieka, którego coś gnębi, złości, irytuje. Podobne znaczenie frazeologiczne zostało zachowane we frazeologizmach w języku serbskim:

*ићи на јетру некоме,
преврће се некоме утроба.*

Wszystkie zwroty z tym komponentem przywołują negatywne konotacje, jako że *wątroba* symbolizuje negatywne stany emocjonalno-uczuciowe.

Związki frazeologiczne z komponentem *oko / oko* także mają negatywne konotacje. Gdy *błyskawice strzelają komuś z oczu*, oznacza to rzucanie gniewnych spojrzeń, podobnie jak w zwrocie serbskim *севнути / севати очима на некога, на нешто*. Zwroty te pochodzą ze skojarzenia zachowania rozgniewanego człowieka z mogącym wywoływać negatywne emocje niebezpiecznym zjawiskiem atmosferycznym, jakim jest błyskawica. Frazeologizmy:

pol. *skoczyć komuś do oczu*

serb. *скочити у очи некоме;*

pol. *rzucić się komuś do oczu*

serb. *бацити се у очи некоме*

pokazują obraz kogoś, kto atakuje drugiego człowieka w złości, fizycznie bądź werbalnie. Z kolei związek frazeologiczny *być komuś cierniem (solą) w oku*, mający swój odpowiednik w języku serbskim: *трн у оку бити некоме*, pokazuje kogoś, kto jest przeszkodą dla drugiemu człowiekowi, zawadza mu, denerwuje go.

Zwrot występujący w języku serbskim z komponentami *прст* (pol. *palec*) i *око* (pol. *oko*): *гурнути / гурати прст у око некоме* ze znaczeniem 'denerwować, drażnić kogoś' w znaczeniu metaforycznym odnosi się do nieprzyjaznych działań w stosunku do drugiego człowieka. W sensie literalnym zwrot ten może oznaczać dosłowne działanie – pol. *wsadzić komuś palec w oko* – i wówczas jest on motywowany symbolicznie.

Frazeologizm z komponentem *зјаб / зуб*:

pol. *zgrzytać zębami*

serb. *шкргутнути / шкргутати зубима*

pokazuje obraz człowieka niezadowolonego oraz zdenerwowanego. Z kolei zwrot:

pol. *szczyryć zęby*

serb. *кезити зубе*

przedstawia obraz kogoś, kto uzewnętrznia swoje emocje poprzez złość, wściekłość. Podobny obraz człowieka zarysowuje się we frazeologizmach:

pol. *ostrzyć zęby na kogoś*

serb. *оштрили зубе на некога,*

pol. *mieć na kogoś ząb*

serb. *имати зуб на некога,*

które oznaczają negatywny stosunek do drugiej osoby.

Frazeologizm z komponentem *skóra / кожа*:

pol. *wyskoczyć ze skóry*

serb. *искочити из коже*

przedstawia obraz człowieka doznającego gwałtownego uczucia gniewu, tracącego nad sobą panowanie na skutek gwałtownej reakcji organizmu.

W języku serbskim występuje związek frazeologiczny: *устерати из коже некога*. Oznacza on wyprowadzenie kogoś z równowagi.

Związek frazeologiczny z komponentem *noga / нога*:

pol. *wstać lewą nogą*

serb. *устати на леву ногу*

ilustruje człowieka, który od samego rana jest w złym nastroju bez konkretnego powodu, dlatego jest zły i często nieprzyjemny w stosunku do swoich rozmówców. Na uformowanie znaczenia frazeologicznego wpłynął podział na prawą i lewą część ciała. Część prawa ciała ludzkiego jest uważana za pozytywną, podczas gdy część lewa przywołuje negatywne konotacje.

Związek frazeologiczny z komponentem *ucho / уво* w zwrotach:

pol. *poczerwienieć / czerwienić się po (same) uszy (powyżej uszu)*

serb. *поцрвениети до ушију*

ukazuje obraz człowieka, który ze złości mocno czerwieni się na twarzy. W języku serbskim występują dwa idiomatyczne związki frazeologiczne z komponentem *образ* (pol. *policzek*):

ударила је ватра у образ некоме,

удара црвенило у образе некоме.

Obydwa frazeologizmy powstały na drodze mechanizmu metafory. Oznaczają człowieka odczuwającego złość, co przejawia się także zaczerwienieniem jego policzków, a nawet całej twarzy.

W języku polskim zwrot z leksemem *wargi*: *zaciskać (zacisnąć) wargi*, z kolei w języku serbskim z komponentem *вилаица* (pol. *szczęka*): *стиснутих вилица* przedstawia obraz człowieka przeżywającego gniew. Wynika to z obserwacji, że zdenerwowany człowiek często nieświadomie zagryza wargi.

Wyrażenie z komponentem *usta / уста*:

pol. *z pianą na ustach*

serb. *са пеном на устима*

odnosi się do kogoś, kto gwałtownie i nerwowo reaguje w danej sytuacji.

Z kolei serbski związek frazeologiczny z komponentem *стомак* (pol. *brzuch*): *стеже се у стомаку некоме* ze znaczeniem 'kogoś ogarnia złość, dopada atak gniewu' jest motywowany metaforycznie. Powstał na skutek ludzkich doświadczeń związanych z samodzielną reakcją naszego organizmu – zdenerwowany człowiek może odczuwać silny ucisk w żołądku.

Wnioski

Analizie semantyczno-kognitywnej poddano zebranych łącznie 145 związków frazeologicznych, z czego 70 to frazeologizmy polskie, a 75 – serbskie (tab. 8). Badane frazeologizmy umieszczono w trzech tematycznie wyodrębnionych grupach, które pokazują obraz człowieka i jego stany emocjonalno-uczuciowe. Najwięcej frazeologizmów przywołuje negatywne konotacje. Łączna liczba frazeologizmów wyrażających emocje negatywne wynosi 83, przy czym liczba ta jest większa w języku serbskim. Najmniejsza jest liczba związków frazeologicznych o znaczeniu neutralnym (łącznie 28 w dwóch badanych językach). Na podstawie przykładów z korpusu wynika, że związki frazeologiczne z komponentem semantycznym wyrażające pozytywne i negatywne stany emocjonalno-uczuciowe przeważają nad frazeologizmami określającymi emocje neutralne.

Tabela 8. Podział frazeologizmów

Emocje	Język polski	Język serbski	Ogółem
Pozytywne	17	17	34
Neutralne	15	13	28
Negatywne	38	45	83
Ogółem	70	75	145

Łączna liczba komponentów części ciała występujących w materiale języka polskiego wynosi 20, w języku serbskim – 28.

Najliczniejsze nazwy części ciała, które wchodzą w skład związków frazeologicznych wyrażających emocje pozytywne, to w języku polskim: *serce* (7), *głowa* (3); w języku serbskim: *srce* (6), *glava* (3).

Co do emocji neutralnych, najwyższą frekwencję w dwóch analizowanych językach mają następujące nazwy części ciała – w języku polskim: *głowa* (6), *oko* (6); w języku serbskim: *glava* (7), *oko* (3).

Z kolei najliczniejsze nazwy części ciała służące do wyrażania emocji negatywnych stanowią w języku polskim: *krw* (6), *żółć* (5), *nerw* (5), *wątroba* (5), *oko* (4), *ząb* (4); w serbskim: *krv* (6), *oko* (5), *živac* (4).

Zarówno części ciała wraz z symboliką, jaką niosą, jak i inne elementy wchodzące w skład struktury danego frazeologizmu, odegrały rolę przy próbie odczytania znaczeń niektórych związków frazeologicznych. Taka motywacja ma charakter wewnątrzjęzykowy (motywacja leksykalna).

Przeprowadzone badanie wykazało występowanie zarówno podobieństw, jak i różnic między językiem polskim a serbskim w zakresie badanych jednostek frazeologicznych.

Występujące liczne podobieństwa w zakresie związków frazeologicznych między dwoma badanymi językami są m.in. wynikiem czerpania ze wspólnych źródeł kulturowych: słowiańskich, a także szerszych – europejskich. Wiele polskich i serbskich związków frazeologicznych kształtowało się w odległej przeszłości w sposób naturalny, na podstawie obserwacji ludzkich zachowań. Ponadto duży zasób słownictwa oraz struktur frazeologicznych wywodzi się z ludowej kultury Słowian. Duża liczba tego typu jednostek frazeologicznych jest motywowana znaczeniem symbolicznym. Taka motywacja ma szerszy charakter, być może wręcz globalny, i jest uwarunkowana czynnikami pozajęzykowymi, przede wszystkim społeczno-kulturowymi.

Pomimo wielu wspólnych związków frazeologicznych istnieją takie, które wywodzą się z odmiennych tradycji historycznych, kultury i literatury danego narodu, tym samym nigdy nie są one zrozumiałe i odczuwane w ten sam sposób przez użytkowników innego języka. Na takie zróżnicowanie frazeologizmów w języku polskim oraz serbskim miały wpływ różne losy historyczne obu narodów, po części odmiennie tradycje kulturowe oraz mentalność, stąd w badanych jednostkach występują również związki idiomatyczne.

Bibliografia

- Dobrowolska, J., & Kawa, K. (2007). *Słownik frazeologiczny*. Wydawnictwo Europa.
- Encyklopedia popularna PWN*. (1985). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Gerrod Parrott, W. (2001). *Emotions in social psychology*. Psychology Press.
- Gojković, S. (2013). *Somatizmi u nemačkoj i srpskoj frazeologiji (kontrastivna istraživanja)*. Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- Kopaliński, W. (1991). *Słownik symboli*. Wiedza Powszechna.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1988). *Metafory w naszym życiu* (T. Krzeszowski, Tłum.). Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Lewicki, A. M. (2003). *Studia z teorii frazeologii*. Oficyna Wydawnicza LEKSEM.
- Lurker, M. (1989). *Słownik obrazów i symboli biblijnych* (K. Romaniuk, Tłum.). Pallottinum.
- Łosiak, W. (2007). *Psychologia emocji*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Łuczniński, E., & Maćkiewicz, J. (2009). *Językoznawstwo ogólne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

- Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Školska knjiga.
- Mušović, A. (2002). *Somatske frazeološke jedinice za izražavanje emocija i njihova sintaksička funkcija (na materijalu ruskog i srpskog jezika)*. Filozofski fakultet.
- Otašević, Đ. (2012). *Frazeološki rečnik srpskog jezika*. Prometej.
- Pajdzińska, A. (1990). Jak mówimy o uczuciach? Poprzez analizę frazeologizmów do językowego obrazu świata. W J. Bartmiński (Red.), *Językowy obraz świata* (ss. 83–101). Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.
- Skorupka, S. (1987). *Słownik frazeologiczny języka polskiego* (T. 1–2). Wiedza Powszechna.
- Spagińska-Pruszk, A. (2005a). *Intelekt we frazeologii polskiej, rosyjskiej i chorwackiej*. Oficyna Wydawnicza LEKSEM.
- Spagińska-Pruszk, A. (2005b). *Język emocji*. Oficyna Wydawnicza LEKSEM.
- Tyrpa, A. (2005). *Frazeologia somatyczna: Związki frazeologiczne o znaczeniach motywowanych cechami części ciała w gwarach polskich*. Oficyna Wydawnicza LEKSEM.
- Vujanić, M. (Red.). (2007). *Rečnik srpskoga jezika*. Matica srpska.
- Živanović, Đ. (Red.). (1999). *Poljsko-srpski rečnik* (T. 1–2). Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

A Comparative Cognitive-Semantic Analysis of Polish and Serbian Phraseological Units Which Are Related to Emotional-Affective States and Contain Components Referring to Parts of Human Body

Summary

This article offers an analysis of Polish and Serbian phraseological units which are related to emotional-affective states and contain components referring to parts of human body. The cognitive-semantic analysis presented in the study considers 145 such units. The corpus is divided into three thematic groups, taking into account all three types of emotions: positive, neutral and negative. The article presents the meaning of phraseological units in focus and considers the impact of symbolism of given parts of the body on shaping it. The conclusion highlights the key similarities and differences between the Polish and Serbian phraseological units under discussion.

Analiza kognitywno-semantyczna polskich oraz serbskich związków frazeologicznych z komponentem somatycznym określających stany emocjonalno-uczuciowe

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja analizy związków frazeologicznych odnoszących się do stanów emocjonalno-uczuciowych z komponentem somatycznym w języku polskim oraz serbskim. Na podstawie korpusu, zawierającego 145 frazeologizmów, jednostki frazeologiczne zostały poddane semantyczno-kognitywnej analizie. Korpus został podzielony na trzy grupy tematyczne. Zaproponowana klasyfikacja uwzględniła wszystkie trzy typy emocji: pozytywne, negatywne oraz neutralne. Przedstawiono znaczenie badanych frazeologizmów oraz ukazano, w jakim stopniu symbolika danych części ciała wpłynęła na ukształtowanie znaczenia frazeologicznego. W końcowej części artykułu omówiono podobieństwa i różnice w zakresie polskich i serbskich związków frazeologicznych.

Keywords: phraseological units; somatisms; emotional-affective states; cognitive-semantic analysis

Słowa kluczowe: związki frazeologiczne; somatyzmy; stany emocjonalno-uczuciowe; analiza kognitywno-semantyczna

---

Vesna Jovanović-Mihaylov, University of Silesia in Katowice, Katowice, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0875-0001>

Correspondence: vesna19@wp.pl

The preparation of this article was self-financed by the author.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.